

CÁCH TRÌNH BÀY MỘT BÀI BÁO KHOA HỌC KINH TẾ

ĐINH PHI HỒ*

Trong hoạt động nghiên cứu khoa học, bài báo khoa học đóng một vai trò rất quan trọng, thể hiện trên các khía cạnh: (1) Sản phẩm tri thức đóng góp vào kho tàng tri thức của nhân loại; (2) Một thước đo thể hiện giá trị khoa học của nhà nghiên cứu - khoa học, vì thông qua các bài báo khoa học được công bố, khả năng chuyên môn và năng suất khoa học của nhà nghiên cứu được thể hiện; và (3) Tạo ra giá trị hoàn chỉnh đối với các công trình nghiên cứu khoa học (CTNCKH). Đối với hoạt động khoa học, cho dù công trình đã được nghiệm thu, nếu chưa được công bố trên các tạp chí khoa học thì công trình đó coi như chưa hoàn tất, vì chưa qua "thử lửa" với môi trường rộng lớn hơn và chưa phổ biến những kết quả nghiên cứu của các CTNCKH.

Một số nhà nghiên cứu thực hiện nhiều công trình nghiên cứu khoa học, tuy nhiên khi thể hiện thành một bài báo khoa học từ kết quả nghiên cứu thì lại lúng túng và không đáp ứng được yêu cầu đòi hỏi của một bài báo khoa học. Đây cũng là thách thức cho các nhà nghiên cứu, học viên thạc sĩ, tiến sĩ trong việc phổ biến kết quả nghiên cứu của mình cho xã hội. Dựa vào kinh nghiệm của nhiều năm viết bài báo khoa học, tiêu chuẩn của Hiệp hội ngôn ngữ hiện đại (Modern Language Association, 2011), Hiệp hội tâm lý học Mỹ (American Psychology Association, 2011), tiêu chuẩn Harvard (Đại học Louis Paster Strasburg, 2011), và quy định của các tạp chí khoa học kinh tế chuyên ngành trong và ngoài nước, tác giả nỗ lực gợi ý cách trình bày một bài báo khoa học kinh tế nhằm cung cấp cho người đọc thêm một tài liệu tham khảo. Nội dung bài viết này tập trung vào: (1) Hình thức và nội dung của một bài báo khoa học; (2) Cách trích nguồn tài liệu tham khảo.

Từ khóa: Bài báo khoa học; Công trình nghiên cứu khoa học; Tiêu chuẩn bài báo.

1. Nội dung bài báo khoa học

Phần lớn các tạp chí khoa học đều áp dụng một dạng thức chuẩn (standard format) cho các bài báo khoa học (scientific papers) thuộc loại chuyên ngành kinh tế, bao gồm những mục sau:

- Tựa bài
- Tóm lược và từ khóa
- Giới thiệu
- Cơ sở lý thuyết và phương pháp nghiên cứu
- Kết quả và thảo luận
- Kết luận hoặc gợi ý chính sách
- Tài liệu tham khảo

Mỗi mục có chủ đích và đòi hỏi người viết phải đáp ứng yêu cầu nhất định. Tùy theo loại tạp chí khoa học được xếp hạng khác nhau, có những yêu cầu khác nhau. Trong bài viết này, tác giả đề cập đến yêu cầu của các tạp chí có uy tín quốc gia.

* PGS.TS., Trường Đại học Kinh tế TP.HCM
Email: dinhphiho@gmail.com

1.1 Tựa bài (Title)

Tựa bài thường phải nói lên được nội dung chính của bài viết. Một tựa bài không chỉ dừng lại ở mục đích lôi cuốn hấp dẫn độc giả mà còn để nêu bật vấn đề muốn giải quyết. Nếu tựa bài không nói lên được nội dung bài báo, độc giả sẽ không chú ý đến công trình nghiên cứu, và sẽ mất người đọc. Khi chọn tựa bài viết, nhà nghiên cứu nên quan tâm đến những vấn đề cần tránh: (1) Không nên đặt tựa đề một cách mơ hồ; (2) Không bao giờ sử dụng chữ viết tắt; (3) Không nên đặt tựa đề quá dài; (4) Không nên đặt tựa bài như là một phát biểu; và (5) Tựa đề bài báo nên có yếu tố mới. Sau tựa bài là tên tác giả, có tạp chí ghi chú chức danh, học hàm học vị, có tạp chí không, nhưng tất cả đều cho biết nơi làm việc của tác giả. Đối với tạp chí có uy tín quốc gia và quốc tế hiện nay đều quy định phải có cả thông tin về email, số điện thoại của tác giả.

1.2 Tóm lược và từ khóa

1.2.1 Tóm lược (Summary or Abstract)

Mục đích của phần tóm lược (tóm tắt) là giúp độc giả nhận biết bài viết có phù hợp với đề tài mà họ đang quan tâm không. Phần này được thể hiện thành một đoạn văn duy nhất tóm tắt công trình nghiên cứu của bài báo, ngắn gọn (từ 100 đến 200 từ). Nội dung nên thể hiện đầy đủ các mặt: (1) Tầm quan trọng và mục đích của nghiên cứu; (2) Phương pháp nghiên cứu sử dụng; và (3) Những kết quả chính của nghiên cứu.

1.2.2 Từ khóa (Key words)

Từ khóa trong bài báo khoa học là những từ mà bài báo đó cho là quan trọng đối với nội dung nghiên cứu của mình và đặc trưng cho chủ đề của bài báo đó. Bài báo sẽ được lưu trữ trong cơ sở dữ liệu của các tạp chí, cơ quan nghiên cứu, các website, do đó mục đích chính của mục này là nhằm giúp cho người đọc và những nhà nghiên cứu dễ dàng dùng các từ khóa này để truy cập vào các cơ sở dữ liệu để tìm kiếm. Nên chọn những từ khóa thể hiện được: (1) Sử dụng những cụm từ khóa gồm hai tới bốn từ; (2) Tránh những từ khóa quá nhiều người sử dụng; (3) Thể hiện sự riêng biệt nhưng đừng quá xa lạ; và (4) Nên lựa chọn những từ khóa được coi là quan trọng đối với tác giả.

1.3 Giới thiệu (Introduction)

Việc quan trọng trong phần giới thiệu là phải thuyết phục người đọc quan tâm đến bài báo và kết quả của nghiên cứu. Hơn nữa, phần giới thiệu này còn giúp cho Hội đồng biên tập hay lãnh đạo tạp chí thẩm định tầm quan trọng của nó. Phần giới thiệu hợp lý khi thể hiện được: (1) Tầm quan trọng của chủ đề nghiên cứu; (2) Xác định vấn đề nghiên cứu, đặc biệt làm rõ cái mới của nghiên cứu; và (3) Nội dung chính mà bài báo sẽ tập trung giải quyết.

1.4 Cơ sở lý thuyết và phương pháp nghiên cứu

Đây là nội dung chủ yếu, quyết định hàm lượng khoa học của bài báo. Nội dung bao gồm 2 phần: (1) Cơ sở lý thuyết và khung phân tích; (2) Phương pháp nghiên cứu lựa chọn.

1.4.1 Cơ sở lý thuyết và khung phân tích (Theoretical basis and Analysis framework)

Trong nghiên cứu, nhất là lĩnh vực kinh tế, những hiện tượng kinh tế và những vấn đề đặt ra không phải chỉ xuất hiện trong nước, ở hiện tại mà cả trên phạm vi toàn cầu, cả trong quá khứ và dự báo trong tương lai. Do đó, kế thừa những lý thuyết khoa học kinh tế, những công trình nghiên cứu thực nghiệm trên thế giới, đó là những nền tảng giúp cho các nhà nghiên cứu định hướng được vấn đề mình cần giải

quyết trong phạm vi quốc gia mình, sử dụng các công cụ định tính, định lượng thích hợp để khám phá những kết quả cụ thể. Nếu không có phần này, nghiên cứu sẽ rơi vào vòng luẩn quẩn, tìm kiếm cái mà từ lâu khoa học kinh tế đã có hoặc mò mẫm, loay quanh, lạc lối trong nghiên cứu. Nội dung phần này nên: (1) Trình bày rõ nguồn gốc lý thuyết liên quan, nhất là tên tác giả, năm công bố, và luận điểm của lý thuyết; và (2) Trên cơ sở kế thừa các lý thuyết và kết quả của các công trình nghiên cứu thực nghiệm, tác giả đưa ra khung lý thuyết phục vụ cho nghiên cứu của mình. Khung nghiên cứu nên được thể hiện thành một sơ đồ hoặc kết luận tổng hợp các lý thuyết, kết quả nghiên cứu thực nghiệm liên quan và làm nổi bật sự lựa chọn của người viết.

1.4.2 Phương pháp nghiên cứu (Methods)

Phương pháp nghiên cứu thường là nội dung quyết định bài báo có thể được duyệt hay không. Nhà nghiên cứu có thể lựa chọn phương pháp nghiên cứu định tính hoặc định lượng tùy theo cách tiếp cận mà mình lựa chọn. Trong phần này, tác giả lựa chọn cách tiếp cận định lượng. Phương pháp nghiên cứu thể hiện trên hai khía cạnh: (1) Mô hình định lượng sử dụng cho nghiên cứu và (2) Phương pháp thu thập số liệu. Hàm lượng khoa học và giá trị nghiên cứu của bài báo được thể hiện qua phương pháp nghiên cứu sử dụng. Khi trình bày mô hình định lượng cần cho biết công cụ nào được sử dụng, có thể là phân tích thống kê, phương pháp chuyên gia hoặc mô hình kinh tế lượng. Đối với phương pháp thu thập số liệu, nhà nghiên cứu nên thể hiện một cách rõ ràng phạm vi nghiên cứu và cách thức thu thập số liệu. Vì luận cứ khoa học của những giải pháp hoặc gợi ý chính sách phải dựa trên những dữ liệu đại diện cho số đông đối tượng nghiên cứu nên người đọc rất quan tâm tới cách thức thu thập dữ liệu của nhà nghiên cứu.

1.5 Kết quả và thảo luận

1.5.1 Kết quả nghiên cứu (Results)

Mục này tóm tắt những kết quả nghiên cứu và không nên đề cập đến ý nghĩa của chúng. Dữ liệu được trình bày theo bảng biểu, đồ thị, hình vẽ v.v.. Những dữ liệu đã ghi theo bảng không nên trình bày lại theo hình vẽ hay biểu đồ. Những số liệu và bảng biểu tự chúng đã trình bày đầy đủ thông tin mà không cần phải giải thích thêm bằng lời. Mục này nên tập trung vào những xu hướng và khác biệt chính chứ đừng sa vào những chi tiết nhỏ nhặt.

1.5.2 Thảo luận kết quả nghiên cứu (Discussion)

Đây là phần thể hiện sự đóng góp của nhà nghiên cứu bổ sung cho lý thuyết và kiến thức. Nên diễn giải phân tích kết quả và rút ra những mối quan hệ chung, mối liên hệ giữa kết quả nghiên cứu của nhà nghiên cứu với những phát hiện khác trong các nghiên cứu trước đó. Tất nhiên, người viết có thể đề nghị tiếp tục những nghiên cứu trong tương lai để làm sáng tỏ những vấn đề còn hạn chế trong kết quả của mình.

1.6 Kết luận hoặc (và) gợi ý chính sách (Conclusion / Policy implication)

Tùy theo mục tiêu nghiên cứu, tác giả của bài viết có thể lựa chọn kết luận hoặc đề nghị giải pháp hay gợi ý chính sách. Tác giả cũng có thể kết hợp cả hai, vừa kết luận vừa gợi ý chính sách. Tuy nhiên, điều quan trọng cần lưu ý là chỉ nên trình bày những gợi ý chính sách có được từ kết quả nghiên cứu của tác giả. Giải pháp đề nghị cần đảm bảo sự nhất quán: Lý thuyết – bằng chứng từ phân tích thực tiễn – giải pháp được thể hiện trong bài báo khoa học.

Cần lưu ý thêm là nếu bài viết hoàn toàn chỉ có kết luận về nội dung đã nêu và phân tích thì tính giá trị lý luận hoặc thực tiễn thấp. Các bài viết cần và nên có gợi ý chính sách với những nội dung hay các giải pháp, biện pháp phù hợp với chủ đề nghiên cứu, đặc biệt, là những bài báo về kinh tế. Đối với các bài nghiên cứu kinh tế thuần về lý thuyết thì gợi ý hướng phát triển lý thuyết.

2. Tài liệu trích dẫn và tài liệu tham khảo

2.1 Tài liệu trích dẫn

Để tăng thêm giá trị nghiên cứu của bài báo khoa học kinh tế, tài liệu trích dẫn và tham khảo cần được trình bày phù hợp tiêu chuẩn của một bài báo khoa học. Có nhiều cách tiếp cận khác nhau hiện nay nhưng điều quan trọng nhất là trong một bài báo cần trình bày theo duy nhất một cách lựa chọn. Dựa vào tiêu chuẩn Harvard, thực tế áp dụng của các tạp chí khoa học kinh tế ở VN, tác giả gợi ý cách trình bày tài liệu tham khảo đang phổ biến ở các tạp chí hàng đầu ở VN. Trích dẫn tài liệu tham khảo được chia làm 2 dạng chính: trích dẫn trong bài và danh sách tài liệu tham khảo (reference list). Danh sách tài liệu tham khảo được đặt cuối bài viết, mỗi trích dẫn trong bài viết phải tương ứng với danh mục nguồn tài liệu được liệt kê trong danh sách tài liệu tham khảo.

(1) Trích dẫn trong bài (in-text reference)

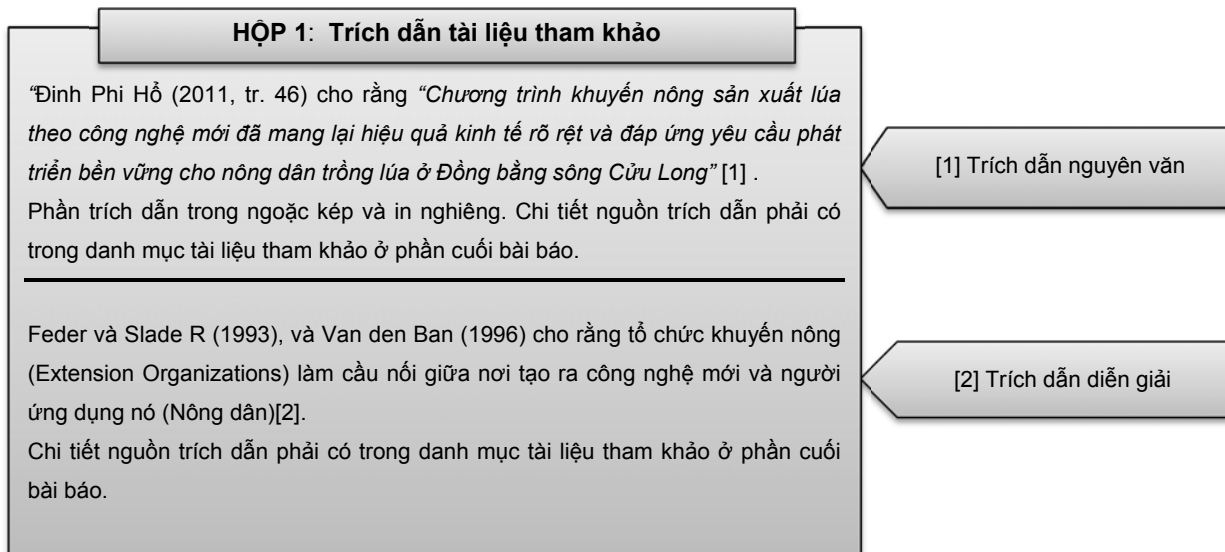
Trích dẫn tài liệu trong bài có nghĩa là chỉ ra trong bài viết của bạn khi nào bạn đã sử dụng dữ liệu, ý tưởng hoặc kiến thức của người khác.

Có hai hình thức phổ biến cách trích dẫn trong đoạn văn:

- Trích dẫn nguyên văn (quotation): sao chép chính xác từ ngữ, câu, đoạn văn mà tác giả dùng. Câu trích dẫn nguyên văn phải được để trong dấu ngoặc kép. Trường hợp này bắt buộc phải ghi cả số trang của nguồn trích.

- Trích dẫn diễn giải (paraphrasing): diễn giải câu chữ của tác giả khác bằng câu chữ của mình, sử dụng từ ngữ khác mà không làm khác đi nghĩa nguyên gốc. Khi trích dẫn kiểu diễn giải thì không bắt buộc phải ghi số trang.

Mình họa: Trình bày cách trích dẫn

2.2 Trích dẫn trong danh sách tài liệu tham khảo (References)

Nguồn tài liệu tham khảo cho một bài báo khoa học kinh tế rất đa dạng do đó trình bày trích dẫn tài liệu tham khảo rất phức tạp. Để đơn giản, có thể chia thành 3 nhóm tài liệu tham khảo phổ biến có các trích nguồn khác nhau.

- Tài liệu tham khảo là sách, giáo trình, luận án, báo cáo

Một tài liệu tham khảo cần phải ghi đầy đủ các thông tin sau:

- Tên các tác giả hoặc cơ quan ban hành (dấu phẩy cuối tên),
- (Năm xuất bản) (đặt trong ngoặc đơn, dấu phẩy sau ngoặc đơn),
- Tên sách, luận án hoặc báo cáo (in nghiêng, dấu phẩy cuối tên),
- Nhà xuất bản – viết tắt NXB (dấu phẩy cuối tên),
- Nơi xuất bản (dấu chấm kết thúc).

Mình họa: Trích dẫn sách trong danh sách tài liệu tham khảo

HỘP 2: Trích dẫn trong danh sách tài liệu tham khảo

Đinh Phi Hồ (2009), *Nguyên lý kinh tế vi mô*, NXB Thống kê.[1]

Đoàn Ngọc Phả (2007), *Sự hài lòng của nông dân về chất lượng tập huấn “Ba giảm ba tăng” ở An Giang*, Luận văn thạc sĩ, trường Đại học Kinh tế TP.HCM. [1]

Gujarati DN (1995), *Basic Econometrics*, USA: McGraw-Hill, Inc. [1]

Lee TW (1999), *Using Qualitative Methods in Organizational Research*, Thousand Oaks: Sage. [1]

[1] Trích dẫn luận án

Sở Tài nguyên & Môi trường TP.HCM (2011), *Tình hình môi trường ở Thành phố Hồ Chí Minh năm 2008*, Sở Tài nguyên & Môi trường TP.HCM. [2]

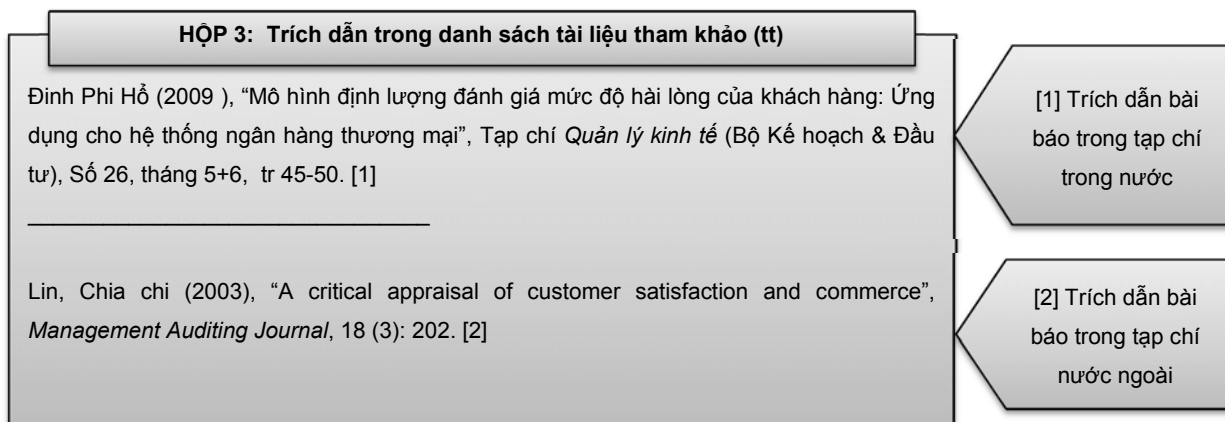
[2] Trích dẫn báo cáo

- Tài liệu tham khảo là bài báo trong tạp chí, bài trong một cuốn sách

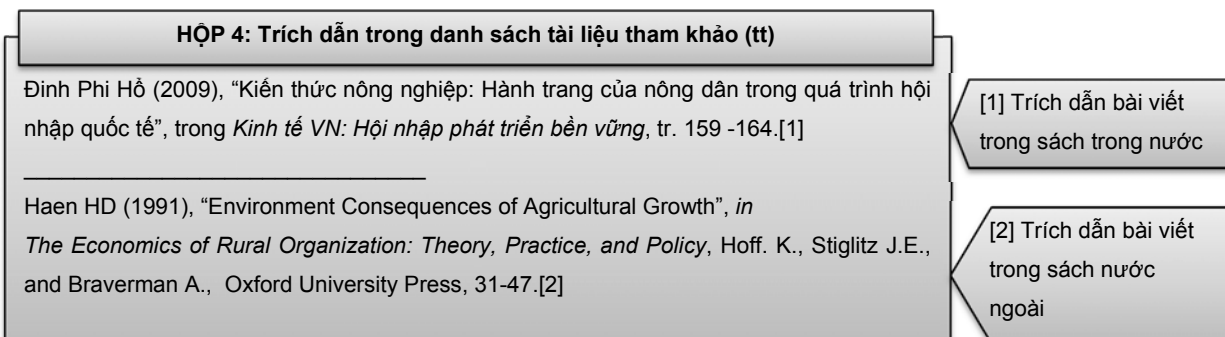
Một tài liệu tham khảo cần phải ghi đầy đủ các thông tin sau:

- Tên tác giả (dấu phẩy cuối tên),
- (Năm công bố) (đặt trong ngoặc đơn, dấu phẩy sau ngoặc đơn),
- “Tên bài báo” (đặt trong ngoặc kép, không in nghiêng, dấu phẩy cuối tên),
- Tên tạp chí hoặc tên sách (in nghiêng, dấu phẩy cuối tên),
- Tập (không có dấu ngăn cách),
- Số (đặt trong ngoặc đơn, dấu phẩy sau ngoặc đơn),
- Các số trang (gạch ngang giữa hai chữ số, dấu chấm kết thúc).

Minh họa: Trích dẫn bài báo trong tạp chí trong danh sách tài liệu tham khảo

Minh họa: Trích dẫn bài viết trong sách

• *Tài liệu tham khảo trên Internet*

Tên tác giả (thời gian công bố), *tên tài liệu* (in nghiêng), địa chỉ Website, đường dẫn tới nội dung trích dẫn, thời gian trích dẫn.

Minh họa: Trích dẫn trên Internet

2.3 Lập danh mục tài liệu trích dẫn / tài liệu tham khảo

Trước hết, cần phân biệt giữa danh mục tài liệu trích dẫn (Reference) và danh mục tài liệu tham khảo (Bibliography).

HỢP 6: Sự khác biệt giữa danh mục tài liệu trích dẫn và tài liệu tham khảo

Bao gồm các tài liệu được trích dẫn và các tài liệu không được trích dẫn trong bài viết nhưng được tác giả tham khảo trong quá trình hoàn thành bài viết và những tài liệu mà tác giả cho rằng có thể hữu ích với người đọc [1].

[1] Danh mục tài liệu tham khảo

Gồm các tài liệu được trích dẫn trong bài viết [2].

[2] Danh mục tài liệu trích dẫn

Tùy theo từng yêu cầu riêng của từng tạp chí, sẽ lựa chọn danh mục tài liệu trích dẫn hoặc danh mục tài liệu tham khảo. Tuy nhiên trên thực tế, phần lớn các tạp chí yêu cầu danh mục tài liệu trích dẫn hơn là danh mục tài liệu tham khảo vì bị giới hạn số trang dành cho một bài báo khoa học.

Danh mục tài liệu trích dẫn hoặc tham khảo được sắp xếp theo trật tự như sau:

- Theo thứ tự A, B, C của họ tác giả (trong và ngoài nước).
- Tài liệu không có tên tác giả thì xếp theo thứ tự A, B, C theo từ đầu của tên cơ quan ban hành tài liệu, báo cáo hay ấn phẩm.

Minh họa: Danh mục tài liệu tham khảo

HỢP 7: Tài liệu tham khảo

Đinh Phi Hổ (2006), *Kinh tế phát triển: Lý thuyết và thực tiễn*, NXB Thống kê, TP.HCM.

Đinh Phi Hổ (2011), "Sản xuất lúa theo công nghệ mới: Hiệu quả kinh tế và gợi ý chính sách", Tạp chí *Phát triển Kinh tế*, số 253, tháng 11/2011.

Gujarati DN (1995), *Basic Econometrics*, USA: McGraw-Hill, Inc.

Hoàng Trọng và Chu Nguyễn Mộng Ngọc (2005), *Phân tích dữ liệu nghiên cứu với SPSS*, NXB Thống kê.

Kuznets, S. (1964), *Economic Growth and the Contribution of Agriculture*, McGraw-Hill, NewYork.

Tổng cục Thống kê VN, *Niên giám thống kê 2010*, NXB Thống kê, Hà Nội.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

Ashby, M. (2005), *How to Write a Paper*, University of Cambridge, Cambridge, www-mech.eng.cam.ac.uk/mmd/ashby-paper-V6, 20/8/2010.

Ban biên tập Chuyên san Kinh tế và Kinh doanh ĐHQGHN (2011), *Quy định về bài báo khoa học*, ueb.vnu.edu.vn/Sub/12/categoryparent/676/NC_TD.htm, 22/11/2011.

Ban Biên tập Chuyên san Kinh tế và Kinh doanh ĐHQGHN (2011), *Quy định về trình bày tài liệu trích dẫn và tài liệu tham khảo*, ueb.vnu.edu.vn/Sub/12/categoryparent/676/NC_TD.htm, 20/11/2010.

Đại học Louis Paster Strasburg (2011), *Phương pháp nghiên cứu tài liệu trong nghiên cứu khoa học* (Tiêu chuẩn Harvard), <http://www.khoahocviet.info/meresci/vi/meresci03c1.html>, 15/10/2011.

Modern Language Association - MLA (2011), *Công cụ tham khảo*, <http://www.glib.hcmuns.edu.vn/hiep/writing/thamkhao/phuluc.pdf>, 14/10/2011.

American Psychology Association - APA (2011), *Kỹ năng trích dẫn tài liệu*, [http://www.google.com.vn/#q=Hi%E1%BB%87p+h%E1%BB%99i+t%C3%A2m+l%C3%BD+h%E1%BB%8Dc+Hoa+K%E1%BB%B3+\(American+Psychology+Association%2C&hl=vi&prmd=imvns&ei=DhzjToOhBOHDMQWG47CEBQ&sqi=2&start=10&sa=N&bav=on.2,or_r_gc.r_pw.,cf.osb&fp=e835275dd5dbf66d&biw=1280&bih=673](http://www.google.com.vn/#q=Hi%E1%BB%87p+h%E1%BB%99i+t%C3%A2m+l%C3%BD+h%E1%BB%8Dc+Hoa+K%E1%BB%B3+(American+Psychology+Association%2C&hl=vi&prmd=imvns&ei=DhzjToOhBOHDMQWG47CEBQ&sqi=2&start=10&sa=N&bav=on.2,or_r_gc.r_pw.,cf.osb&fp=e835275dd5dbf66d&biw=1280&bih=673), 14/9/2011.

Hội đồng Chức danh Giáo sư Nhà nước (2005), *Danh mục tạp chí phần A được tính điểm công trình áp dụng đối với ngành kinh tế*, <http://vnu.vn/dhqg/contents/index.php?ID=2403>, 20/11/2011.

Nguyễn Văn Tuấn (2005), *Thế nào là bài báo khoa học?*, <http://www.ykhoanet.com/NCKH/nguyenvantuan/baokhoahoc.htm>, 22/11/2011.

Tạp chí Kinh tế & Phát triển (2011), *Quy định bài viết*, <http://ktpt.edu.vn/website/home-page.aspx>, 20/11/2011.

Tạp chí Phát triển kinh tế (2011), *Quy định bài viết*, <http://tcptkt.ueh.edu.vn/>, 20/11/2011.

Tạp chí Nghiên cứu kinh tế (2011), *Quy định bài viết*, http://www.vass.gov.vn/anpham/tapchi/tham_khao_tap_chi/mlmagazine.2007-12-26.0041210284/mlmagazine_view, 20/11/2011.

Winkler AnthonyC. and Jo Ray McCuen-Metherell (1989), *Writing the Research Paper*, Harcourt Brace Jovanovich Publishers.